

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

16 päivänä helmikuuta 2023*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletyn menettelyn aiheuttaman vahingon korvaaminen – Komission päätös, jossa todetaan sellaisten yhteistoimintajärjestelyjen olemassaolo, jotka koskevat kuorma-autojen hinnoittelua ja bruttohintojen korotuksia Euroopan talousalueella (ETA) – Siviiliprosessia koskeva kansallinen sääntö, jonka mukaan tilanteessa, jossa vaatimus hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä – Jäsenvaltioiden prosessiautonomia – Tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet – Direktiivi 2014/104/EU – Tavoitteet ja yleinen tasapaino – 3 artikla – Oikeus täyteen korvaukseen kärsitystä vahingosta – 11 artiklan 1 kohta – Kilpailuoikeuden rikkomiseen syyllistyneiden toimijoiden yhteisvastuu – 17 artiklan 1 kohta – Kansallisen tuomioistuimen mahdollisuus arvioida vahingon suuruus – Edellytykset – Tilanne, jossa vahingon määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa – 22 artikla – Ajallinen soveltaminen

Asiassa C-312/21,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Valencia (Valencian kauppatuomioistuin nro 3, Espanja) on esittänyt 10.5.2021 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 19.5.2021, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Tráficos Manuel Ferrer SL ja

D. Ignacio

vastaaan

Daimler AG,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal sekä tuomarit L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (esittelevä tuomari) ja J. Passer,

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Tráficos Manuel Ferrer SL ja D. Ignacio, edustajanaan Á. Zanón Reyes, abogado,
- Daimler AG, edustajinaan E. de Félix Parrondo, J. M. Macías Castaño, M. López Ridruejo ja M. Pérez Carrillo, abogados, sekä C. von Köckritz ja H. Weiß, Rechtsanwälte,
- Espanjan hallitus, asiamiehenään J. Rodríguez de la Rúa Puig,
- Euroopan komissio, asiamiehinään A. Carrillo Parra, F. Jimeno Fernández ja C. Zois,

kuultuaan julkisasiamiehen 22.9.2022 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 101 artiklan tulkintaa erityisesti siltä osin kuin on kyse vaatimuksesta, jonka mukaan kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutunut vahinko on korvattava täysimääräisesti, sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä kaksi tavaroiden maantiekuljetusliikennettä harjoittavaa yritystä, eli Tráficos Manuel Ferrer SL ja D. Ignacio, ja toisaalta Daimler AG ja joka koskee kahden ensiksi mainitun yrityksen nostamaa vahingonkorvauskannetta, jossa vaaditaan sellaisen vahingon korvaamista, joka on aiheutunut SEUT 101 artiklan rikkomisesta, jonka Euroopan komissio on todennut ja johon ovat syyllistyneet useat kuorma-autojen valmistajat, mukaan lukien Daimler.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin lainsäädäntö

- 3 Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/104/EU (EUVL 2014, L 349, s. 1) kuudennessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Jotta siviilioikeuden mukainen yksityisoikeudellinen täytäntöönpano ja kilpailuviranomaisten suorittama julkisoikeudellinen täytäntöönpano olisivat tehokkaita, molempien välineiden on oltava vuorovaikutuksessa keskenään kilpailusääntöjen suurimman mahdollisen tehokkuuden varmistamiseksi. On tarpeen säännellä johdonmukaisesti näiden kahden täytäntöönpanomuodon keskinäistä yhteensovittamista, esimerkiksi kilpailuviranomaisten hallussa oleviin asiakirjoihin pääsyn osalta. Tällainen yhteensovittaminen unionin tasolla auttaa myös välttämään sovellettavien sääntöjen erilaisuutta, joka voisi vaarantaa sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan.”

4 Kyseisen direktiivin 11 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Jos asiasta ei ole annettu unionin lainsäädäntöä, vahingonkorvauskanteisiin sovelletaan kansallisia sääntöjä ja jäsenvaltioiden menettelyjä. [Unionin tuomioistuimen] oikeuskäytännön mukaisesti jokainen voi vaatia aiheutuneen vahingon korvaamista, jos kyseisen vahingon ja kilpailuoikeuden rikkomisen välillä on syy-yhteys. Kaikissa kansallisissa säännöissä, joita sovelletaan SEUT 101 tai 102 artiklan rikkomisesta aiheutuneen vahingon johdosta määrättävää korvausta koskevan oikeuden käyttämiseen, myös sellaisia seikkoja koskevissa säännöissä, joita ei käsitellä tässä direktiivissä, kuten rikkomisen ja vahingon syy-yhteys, on noudatettava tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteita. Tämä tarkoittaa, ettei sääntöjä saisi laatia tai soveltaa siten, että [EUT-sopimuksessa] taatun korvausoikeuden käyttäminen olisi kohtuuttoman vaikeaa tai käytännössä mahdotonta tai että ne olisivat epäedullisempia kuin säännöt, jotka koskevat samankaltaisia kansalliseen oikeuteen perustuvia kanteita. Jos jäsenvaltiot säätävät kansallisessa lainsäädännössään muista korvausten ehdoista, kuten syy-yhteys, tarkoituksenmukaisuus tai syyllisyys, niiden olisi voitava säilyttää tällaiset ehdot silloin, kun ne ovat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön, tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteiden sekä tämän direktiivin mukaisia.”

5 Direktiivin 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tässä direktiivissä vahvistetaan unionin säännöstö, joka koskee oikeutta saada korvaus unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta, erityisesti asiavaltuuden ja vahingon määritelmän osalta, sellaisina kuin ne ilmenevät unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, eikä se estä unionin säännöstön kehittämistä jatkossa. Jokainen, joka on kärsinyt tällaisen rikkomisen johdosta vahinkoa, voi vaatia korvausta todellisesta vahingosta (*damnum emergens*) ja saamatta jääneestä voitosta (*lucrum cessans*) sekä korkojen maksamista riippumatta siitä, onko nämä luokat määritelty kansallisessa lainsäädännössä erikseen vai yhdessä. – –”

6 Saman direktiivin 14 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”Unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomista koskevat vahingonkorvauskanteet edellyttävät yleensä monimutkaista tosiseikkojen ja taloudellisten näkökohtien analyysia. Vahingonkorvausvaateen toteen näyttämiseksi tarvittavat todisteet ovat usein vastapuolen tai kolmansien hallussa, eikä kantajalla useinkaan ole riittävästi tietoa kyseisistä todisteista tai riittävää mahdollisuutta saada niitä. – –”

7 Direktiivin 2014/104 15 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Todisteet ovat merkittävässä asemassa, kun nostetaan kanteen unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi. Koska kilpailuoikeutta koskeville oikeudenkäynneille on kuitenkin tavanomaista tietojen epäsymmetria, on aiheellista varmistaa, että kantajilla on oikeus vaatia korvausvaatimuksensa kannalta merkityksellisten todisteiden esittämistä ilman, että niiden pitäisi yksilöidä tarkkaan yksittäiset todisteet. – –”

8 Kyseisen direktiivin 43 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Kilpailuoikeuden rikkominen koskee usein niitä ehtoja ja sitä hintaa, joilla tavaroita ja palveluita myydään, ja johtaa ylihintaan ja muunlaiseen vahinkoon rikkomiseen syyllistyneiden asiakkaille.
– –”

9 Mainitun direktiivin 45 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Vahinkoa kärsineen osapuolen, joka on näyttänyt toteen kärsineensä vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen seurauksena, on vielä osoitettava vahingon laajuus saadakseen vahingonkorvausta. Vahingon määrittäminen kilpailuoikeutta koskevissa asioissa vaatii paljon tietoja ja voi edellyttää monimutkaisten taloudellisten mallien soveltamista. Tämä on usein erittäin kallista, ja kantajilla on vaikeuksia hankkia vaateiden toteennäyttämisen edellyttämiä tietoja. Vahingon määrittäminen kilpailuoikeutta koskevissa asioissa voi siten muodostaa merkittävän esteen korvausvaateiden tehokkaalle esittämiselle.”

10 Saman direktiivin 46 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”Kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvan vahingon määrittämistä koskevien unionin sääntöjen puuttuessa kunkin jäsenvaltion on sisäisessä oikeusjärjestyksessään vahvistettava omat vahingon määrittämistä koskevat sääntönsä, ja jäsenvaltioiden ja kansallisten tuomioistuinten on vahvistettava ne vaatimukset, jotka kantajan on täytettävä osoittaessaan kärsimänsä vahingon määrää, menetelmät, joita voidaan käyttää vahingon määrittämisessä, ja seuraukset siitä, jos kantaja ei pysty täyttämään kaikkia näitä vaatimuksia. Kansallisen lain vaatimukset, jotka koskevat vahingon määrittämistä kilpailuoikeutta koskevissa asioissa, eivät kuitenkaan saisi olla epäedullisempia kuin vaatimukset, joita sovelletaan samankaltaisiin jäsenvaltion kansalliseen lainsäädäntöön perustuviin kanteisiin (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saisi tehdä unionin oikeuteen perustuvan vahingonkorvausoikeuden käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate). Huomioon olisi otettava mahdollinen tietojen epäsymmetria osapuolten välillä ja se, että vahingon määrittäminen tarkoittaa sen arvioimista, kuinka kyseessä olevat markkinat olisivat kehittyneet ilman rikkomista. Tähän arviointiin sisältyy vertailu sellaiseen tilanteeseen, joka on itsessään hypoteettinen, joten arvio ei voi koskaan olla täysin tarkka. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista varmistaa, että kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta arvioida kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvan vahingon suuruus. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kansalliset kilpailuviranomaiset voivat pyynnöstä neuvoa vahingon suuruuden määrittämisessä. Johdonmukaisuuden ja ennustettavuuden varmistamiseksi komission olisi annettava yleistä ohjeistusta unionin tasolla.”

11 Direktiivin 2014/104 47 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Jotta voitaisiin korjata tietojen epäsymmetriaa ja poistaa osa niistä vaikeuksista, jotka liittyvät vahingon määrittämiseen kilpailuoikeutta koskevissa asioissa, sekä varmistaa vahingonkorvausvaateiden tehokkuus, on tarkoituksenmukaista olettaa, että kartelliin liittyvistä rikkomisista aiheutuu vahinkoa erityisesti hintavaikutuksen muodossa. Asiaan liittyvistä tosiseikoista riippuen kartellit johtavat hinnan nousuun tai estävät hintojen laskun, joka olisi tapahtunut ilman kartellia. Tämä olettaman ei pitäisi koskea konkreettista vahingon määrää. Rikkomiseen syyllistyneiden olisi voitava kiistää olettama. On tarkoituksenmukaista rajoittaa tämä kumottavissa oleva olettama kartelleihin, sillä niiden salainen luonne lisää tietojen epäsymmetriaa ja tekee kantajille vaikeammaksi saada tarvittavat todisteet vahingon toteennäyttämiseksi.”

12 Kyseisen direktiivin 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus täyteen korvaukseen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on kärsinyt vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta, voi vaatia ja saada täyden korvauksen kyseisestä vahingosta.

2. Täydellä korvauksella saatetaan vahinkoa kärsinyt henkilö asemaan, jossa se olisi ollut, jos kilpailuoikeuden rikkomista ei olisi tapahtunut. Tätä varten sen on katettava oikeus korvaukseen todellisesta vahingosta ja saamatta jääneestä voitosta sekä koron maksaminen.

3. Tämän direktiivin mukainen täysi korvaus ei saa johtaa liialliseen korvaukseen, oli sitten kyseessä rankaiseva, moninkertainen tai muu vahingonkorvaus.”

13 Direktiivin 5 artiklassa, jonka otsikko on ”Todisteiden esittäminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että unionissa nostettuun vahingonkorvauskanteeseen liittyvässä oikeudenkäynnissä kansalliset tuomioistuimet voivat tässä luvussa säädetyin ehdoin määrätä, että vastaajan tai kolmannen osapuolen on esitettävä hallinnassaan olevat olennaiset todisteet sellaisen kantajan pyynnöstä, joka on esittänyt asianmukaiset, kohtuudella käytettävissä olevat tosiseikat ja vahingonkorvausvaateensa tueksi riittävät todisteet sisältävät perustelut. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet pystyvät vastaajan pyynnöstä määräämään kantajan tai kolmannen osapuolen esittämään olennaisia todisteita.

--

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet pystyvät määräämään esitettäväksi yksilöityjä yksittäisiä todisteita tai olennaisia todisteiden ryhmiä, jotka on määritelty niin täsmällisesti ja suppeasti kuin asianmukaisiin perusteluihin sisältyvien kohtuudella käytettävissä olevien tosiseikkojen perusteella on mahdollista.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet rajoittavat todisteiden esittämisen siihen, mikä on oikeasuhteista. --”

14 Saman direktiivin 11 artiklan otsikko on ”Yhteisvastuu”, ja kyseisen artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että yritykset, jotka ovat rikkoneet kilpailuoikeutta yhteisellä toiminnalla, vastaavat kilpailuoikeuden rikkomisen aiheuttamasta vahingosta yhteisvastuullisesti siten, että kukin kyseisistä yrityksistä on velvollinen korvaamaan vahingon kokonaisuudessaan ja vahinkoa kärsineellä osapuolella on oikeus vaatia miltä tahansa kyseisistä yrityksistä täyttä korvausta, kunnes se on saanut täyden korvauksen.”

15 Direktiivin 2014/104 17 artiklassa, jonka otsikko on ”Vahingon määrittäminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei vahingon määrittämisen edellyttämä todistustaakka eikä näyttökynnys tee käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää oikeutta saada vahingonkorvausta. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on valta arvioida kansallisten menettelyjen mukaisesti vahingon suuruus, jos kantajan todetaan

kärsineen vahinkoa mutta vahingon täsmällinen määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa käytettävissä olevien todisteiden pohjalta.

2. Kun kyse on kartellista, rikkomisen oletetaan aiheuttavan vahinkoa. Rikkomiseen syyllistyneellä on oltava oikeus kiistää tämä oletama.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallinen kilpailuviranomainen voi vahingonkorvausoikeudenkäynnissä kansallisen tuomioistuimen pyynnöstä avustaa kyseistä kansallista tuomioistuinta vahingon määrittämisessä, jos kyseinen kansallinen kilpailuviranomainen katsoo tällaisen avustamisen tarkoituksenmukaiseksi.”

16 Kyseisen direktiivin 22 artiklassa, jonka otsikko on ”Ajallinen soveltaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisia säädöksiä, jotka on – – annettu tämän direktiivin aineellisten säännösten noudattamiseksi, ei sovelleta taannehtivasti.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että – – muita kuin 1 kohdassa tarkoitettuja kansallisia säädöksiä ei sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu kansallisessa tuomioistuimessa ennen 26 päivää joulukuuta 2014.”

Espanjan lainsäädäntö

17 Rahoituksen, kaupan ja terveyden alaa sekä työntekijöiden lähettämistä työhön koskevien Euroopan unionin direktiivien täytäntöönpanosta 26.5.2017 annetun kuninkaan asetuksen 9/2017 (Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores; BOE nro 126, 27.5.2017, s. 42820) tarkoituksena on muun muassa saattaa direktiivi 2014/104 osaksi Espanjan lainsäädäntöä.

18 Kuninkaan asetuksella 9/2017 siviiliprosessista 7.1.2000 annettuun lakiin 1/2000 (Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil; BOE nro 7, 8.1.2000, s. 575; jäljempänä siviiliprosessilaki) lisättiin 283 bis §:n a momentti, joka koskee todisteiden esittämistä vahingonkorvauskanteisiin liittyvissä oikeudenkäyntimenettelyissä, joissa vaaditaan kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista. Kyseisen säännöksen 1 momentin 1 kohta on sisällöltään sama kuin direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta.

19 Kyseisen lain 394 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Vahvistuskanteisiin perustuvissa oikeudenkäynneissä ensimmäisessä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut on velvollinen korvaamaan se asianosainen, jonka kaikki vaatimukset on hylätty, paitsi jos tuomioistuin asianmukaisesti perustellen katsoo, että asiaan liittyi vakavia tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja koskevia epäilyjä.

Arvioitaessa sitä, liittyikö asiaan oikeudenkäyntikulujen määräämisen kannalta oikeudellisia epäilyjä, otetaan huomioon samankaltaisissa asioissa vahvistettu oikeuskäytäntö.

2. Jos vaatimukset hyväksytään tai ne hylätään osittain, kukin asianosainen veloitetaan maksamaan asian käsittelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulunsa ja korvaamaan puolet yhteisistä kuluista, jollei ole perusteltua syytä velvoittaa joku asianosaisista korvaamaan oikeudenkäyntikulut sen perusteella, että oikeudenkäynti on aloitettu väärinkäyttötarkoituksessa.

– –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 20 Komissio antoi 19.7.2016 [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.39824 – Kuorma-autot) päätöksen C(2016) 4673 final, jonka tiivistelmä on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä 6.4.2017 (EUVL 2017, C 108, s. 6). Pääasian vastaaja lukeutuu kyseisen päätöksen adressaatteihin.
- 21 Komissio totesi mainitussa päätöksessä, että 15 kuorma-autojen valmistajaa, mukaan lukien pääasian vastaaja sekä Renault Trucks SAS ja Iveco SpA, olivat osallistuneet SEUT 101 artiklan ja Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3) 53 artiklan vastaiseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun rikkomiseen yhteistoimintajärjestelyillä, jotka koskivat hinnoittelua ja bruttohintojen korotuksia keskiraskaiden ja raskaiden kuorma-autojen markkinoilla Euroopan talousalueella (ETA).
- 22 Pääasian vastaajan osalta vahvistettu rikkomisajanjakso oli 17.1.1997–18.1.2011.
- 23 Pääasian kantajat nostivat 11.10.2019 pääasian vastaajaa vastaan vahingonkorvauskanteen, joka perustui sen kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan. D. Ignacio osti rikkomisajanjakson aikana pääasian vastaajan valmistaman Mercedes-merkkisen kuorma-auton, kun taas Tráficos Manuel Ferrer osti 11 kuorma-autoa, joista viisi oli mainitun vastaajan valmistamia Mercedes-kuorma-autoja, neljä Renault Trucksin valmistamaa kuorma-autoa ja kaksi Ivecon valmistamaa kuorma-autoa, joiden tekniset ominaisuudet vastasivat 19.7.2016 annetussa päätöksessä yksilöityjä ajoneuvoja.
- 24 Pääasian kantajat väittävät kärsineensä vahinkoa, joka on aiheutunut ylihinnasta, jota ne ovat maksaneet ostamistaan ajoneuvoista pääasian vastaajan kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevän toiminnan takia. Pääasian kantajat ovat kyseisen ylihinnan osoittaakseen esittäneet asiantuntijakertomuksen, jossa todetaan, että keskimääräinen ylihinta markkinoilla, joihin kyseinen kartelli vaikutti, oli 16,35 prosenttia.
- 25 Koska pääasian kantajien hankkimista ajoneuvoista osaa ei ollut valmistanut pääasian vastaaja vaan muut 19.7.2016 annetun päätöksen adressaatit, pääasian vastaaja vaati 11.8.2020 Renault Trucksin ja Ivecon pakollista väliintuloa oikeudenkäyntiin (intervención provocada) ja väitti, että jos oikeudenkäyntiä käytäisiin näiden valmistajien poissa ollessa, sekä niiden että sen omia puolustautumisoikeuksia loukattaisiin. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hylkäsi kyseisen vaatimuksen 22.9.2020 antamallaan määräyksellä ja vahvisti hylkäävän ratkaisun 23.10.2020 antamallaan määräyksellä.
- 26 Pääasian vastaaja riitautti myös kanteen aineellisen sisällön ja esitti muun muassa oman asiantuntijakertomuksensa.
- 27 Ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa pidetyn valmisteluistunnon päätteeksi pääasian asianosaisten kesken sovittiin, että kantajat saisivat tutustua tietoihin, jotka oli otettu huomioon vastaajan esittämässä asiantuntijakertomuksessa, jotta yhtäältä kyseistä kertomusta voitaisiin arvostella yksityiskohtaisemmin ja jotta toisaalta kantajien esittämää asiantuntijakertomusta voitaisiin mahdollisesti muotoilla uudelleen. Kyseinen tiedonsaantimahdollisuus toteutettiin

mainitun vastaajan toimitiloissa sijaitsevassa tietoihin tutustumista varten tarkoitetussa salissa. Pääasian kantajat esittivät 18.3.2021 teknisen kertomuksen, joka perustui kyseisen tietoihin tutustumisen tuloksiin.

- 28 Kuultuaan pääkäsitellyssä pääasian asianosaisten lausumat kyseisistä asiantuntijakertomuksista ja kyseisten asianosaisten vaatimukset ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti 25.3.2021 antamallaan välipäätöksellä lykätä tuomion julistamisen määräaika ja pyysi asianosaisia esittämään huomautuksensa siitä, oliko asiassa aiheellista esittää ennakkoratkaisupyynnön unionin tuomioistuimelle. Mainitut asianosaiset noudattivat tätä pyyntöä.
- 29 Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Valencia (Valencian kauppatorjuntatuomioistuin nro 3, Espanja) on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Voidaanko sen oikeuden kanssa, joka koskee SEUT 101 artiklassa tarkoitetun kilpailunvastaisen toiminnan takia aiheutuneen vahingon täysimääräistä korvaamista, ja kyseistä määräystä tulkitsevan oikeuskäytännön kanssa yhteensopivana pitää järjestelmää, josta säädetään [siviiliprosessilain] 394 §:n 2 momentissa ja jonka mukaan kyseinen vahinkoa kärsinyt toimija vastaa osasta oikeudenkäyntikuluja sen määrän perusteella, jonka se on perusteettomasti maksanut ylihinnana ja joka sille on maksettu takaisin sen jälkeen, kun sen korvausvaatimus on osittain hyväksytty, mikä aineellisesti edellyttää kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa ja sen ja vahingon, joka varmuudella todetaan, määritetään ja määrätään korvattavaksi oikeudenkäynnissä, syntyneen välistä syy-seuraussuhdetta?
- 2) Sisältääkö kansallisen tuomioistuimen toimivalta, joka koskee vahinkojen suuruuden arviointia, mahdollisuuden määrittää vahingot toissijaisesti ja itsenäisesti, jos todetaan tilanne, jossa vallitsee tietojen epäsymmetria tai ylitsempäsemättömiä määrittämistä vaikeuksia, jotka eivät saa olla esteenä SEUT 101 artiklassa, luettuna yhdessä [perusoikeuskirjan] 47 artiklan kanssa, tarkoitetusta kilpailunvastaisesta toiminnasta vahinkoa kärsineen toimijan oikeudelle saada täysi korvaus, myös siinä tapauksessa, että toimijalla, joka on kärsinyt vahinkoa sellaisesta kilpailunvastaisesta toiminnasta, joka on perustunut ylihinnan maksamiseen johtaneeseen kartelliin, on oikeudenkäyntimenettelyn aikana ollut mahdollisuus tutustua tietoihin, joihin vastaaja itse on perustanut asiantuntijakertomuksensa osoittaakseen, ettei korvattavaa vahinkoa ole aiheutunut?
- 3) Sisältääkö kansallisen tuomioistuimen toimivalta, joka koskee vahinkojen suuruuden arviointia, mahdollisuuden määrittää vahingot toissijaisesti ja itsenäisesti, jos todetaan tilanne, jossa vallitsee tietojen epäsymmetria tai ylitsempäsemättömiä määrittämistä vaikeuksia, jotka eivät voi olla esteenä SEUT 101 artiklassa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, tarkoitetusta kilpailunvastaisesta toiminnasta vahinkoa kärsineen toimijan oikeudelle saada täysi korvaus, myös siinä tapauksessa, että toimija, joka on kärsinyt vahinkoa kilpailunvastaisesta toiminnasta, joka on perustunut ylihinnan maksamiseen johtaneeseen kartelliin, kohdistaa korvausvaatimuksensa yhteen hallinnollisen päätöksen adressaattiin, joka on yhteisvastuussa kyseisistä vahingoista mutta joka ei pitänyt kaupan tavaraa tai palvelua, jonka kyseinen vahinkoa kärsinyt toimija hankki?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Alustavat huomautukset

- 30 Aluksi on todettava, että ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen kysymyksissä ei mainita direktiiviä 2014/104, mutta niissä viitataan kyseisessä direktiivissä oleviin käsitteisiin, kuten oikeuteen saada täysi korvaus SEUT 101 artiklassa tarkoitettusta kilpailunvastaisesta menettelystä aiheutuneesta vahingosta, asianosaisten väliseen tietojen epäsymmetriaan, kansalliselle tuomioistuimelle tällaisesta menettelystä aiheutuneen vahingon määrittämisessä mahdollisesti syntyviin vaikeuksiin ja tällaiseen menettelyyn syyllistyneiden toimijoiden yhteisvastuuseen. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin nostaa ennakkoratkaisupyynnön perusteluissa lisäksi esille kysymyksen kyseisen direktiivin 3, 5 ja 11 artiklan ja 17 artiklan 1 kohdan ajallisesta soveltamisesta.
- 31 Tältä osin on aiheellista palauttaa mieleen, että kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyössä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen. Unionin tuomioistuimen tehtävänä on nimittäin tulkita kaikkia unionin oikeuden määräyksiä ja säännöksiä, joita kansalliset tuomioistuimet tarvitsevat ratkaistessaan niiden käsiteltäväksi saatettuja asioita, vaikka näitä määräyksiä ja säännöksiä ei olisi nimenomaisesti mainittu kysymyksissä, jotka kansalliset tuomioistuimet ovat unionin tuomioistuimelle esittäneet (tuomio 7.7.2022, Pensionsversicherungsanstalt (Lastenhoitokaudet ulkomailla), C-576/20, EU:C:2022:525, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 32 Vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on muodollisesti rajannut kysymyksensä koskemaan vain SEUT 101 artiklan – toisessa ja kolmannessa kysymyksessään yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa – tulkintaa, tämä seikka ei näin ollen estä unionin tuomioistuinta esittämästä sille kaikkia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen arvioidessa käsiteltävänä olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kyseinen tuomioistuin viitannut niihin kysymyksissään. Unionin tuomioistuimen on poimittava kaikista ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon oikeusriidan kohde (ks. analogisesti tuomio 7.7.2022, Pensionsversicherungsanstalt (Lastenhoitokaudet ulkomailla), C-576/20, EU:C:2022:525, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 33 Siltä osin kuin on seuraavaksi kyse direktiivin 2014/104 3, 5 ja 11 artiklan ja 17 artiklan 1 kohdan ajallisesta soveltamisesta, jota koskevan kysymyksen ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on nostanut esille, on tärkeää tehdä ero sen mukaan, johtuvatko kyseiset säännökset oikeuskäytännön valossa SEUT 101 artiklasta itsestään, jolloin niitä sovelletaan välittömästi, vai yksinomaan kyseisestä direktiivistä, mikä merkitsee, että niiden ajallista soveltamista on arvioitava mainitun direktiivin 22 artiklan kannalta.

Ensimmäinen kysymys

- 34 Siltä osin kuin on kyse ensimmäisen kysymyksen osalta mainitusta oikeudesta saada täysi korvaus kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneesta vahingosta, on palautettava mieleen, että tehokkuusperiaatteesta ja jokaisen henkilön oikeudesta vaatia kilpailua rajoittavasta tai vääristävästä sopimuksesta tai toiminnasta aiheutuvan vahingon korvaamista seuraa, että vahinkoa kärsineiden henkilöiden ei ole voitava saada vaatia vahingonkorvausta pelkästään todellisesta vahingosta (*damnum emergens*), vaan myös saamatta jääneestä voitosta (*lucrum cessans*), minkä lisäksi heidän on voitava vaatia korkojen maksamista (tuomio 13.7.2006, Manfredi ym., C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 95 kohta).
- 35 Näin ollen on todettava, että kun unionin lainsäätäjä on direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 kohdassa muistuttanut jäsenvaltioiden velvollisuudesta varmistaa, että luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on kärsinyt vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta, voi vaatia ja saada täyden korvauksen kyseisestä vahingosta, ja määritellyt kyseisen direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa kyseisen oikeuden siten, että se kattaa korvauksen todellisesta vahingosta ja saamatta jääneestä voitosta sekä koron maksamisen, unionin lainsäätäjä on mainitun direktiivin 12 perustelukappaleesta ilmenevällä tavalla halunnut vahvistaa olemassa olevan oikeuskäytännön, joten näiden säännösten täytäntöön panemiseksi toteutettuja kansallisia toimenpiteitä on välttämättä sovellettava välittömästi kaikkiin kyseisen direktiivin soveltamisalaan kuuluviin vahingonkorvauskanteisiin, kuten kyseisen direktiivin 22 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan.
- 36 Tästä seuraa, että ensimmäinen kysymys koskee ensisijaisesti sitä, onko direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistettu ja määritelty ja SEUT 101 artiklasta johtuva oikeus täyteen korvaukseen kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneesta vahingosta esteenä siviiliprosessilain 394 §:n 2 momentin kaltaiselle siviiliprosessia koskevalle säännölle, jonka mukaan tilanteessa, jossa vaatimus hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja kumpikin asianosainen korvaa puolet yhteisistä oikeudenkäyntikuluista, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä.
- 37 Tältä osin on todettava, että – kuten tämän tuomion 34 ja 35 kohdassa esitetyistä seikoista ilmenee – oikeus täyteen korvaukseen vahingosta, joka on aiheutunut kilpailunvastaisesta toiminnasta ja erityisesti SEUT 101 artiklan rikkomisesta, ei liity sääntöihin, jotka koskevat kulujen jakautumista oikeudenkäyntimenettelyissä, joiden tarkoituksena on panna kyseinen oikeus täytäntöön, koska kyseisten sääntöjen tarkoituksena ei ole vahingon korvaaminen, vaan niillä määritetään kunkin jäsenvaltion tasolla ja jäsenvaltion omien oikeussääntöjen mukaisesti se, miten tällaisten menettelyjen yhteydessä aiheutuneet kustannukset jaetaan.
- 38 Unionin lainsäätäjä on lisäksi huolehtinut siitä, että oikeudenkäyntikuluja koskeva kysymys jätetään direktiivin 2014/104 soveltamisalan ulkopuolelle, koska sitä käsitellään vain liitännäisesti kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa, joka koskee seuraamuksia todisteiden esittämisestä kieltäytymisestä tai niiden tuhoamisesta ja jossa säädetään kansallisten tuomioistuinten mahdollisuudesta määrätä tällaiseen todisteiden esittämisestä kieltäytymiseen tai todisteiden tuhoamiseen syyllystynyt asianosainen korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 39 On kuitenkin palautettava mieleen, että SEUT 101 artiklan osalta sovelletaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jonka mukaan säännöt, jotka koskevat oikeussuojakeinoja, joiden tarkoituksena on turvata yksilöiden unionin oikeudesta johtuvat oikeudet, eivät saa olla epäedullisempia kuin säännöt, jotka koskevat vastaavia kansallisia oikeussuojakeinoja

- (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa tehdä unionin oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti tuomio 28.3.2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, 43 ja 44 kohta).
- 40 Koska nyt käsiteltävässä asiassa ei selvästikään ole kyse vastaavuusperiaatteen loukkaamisesta, sitä, tekeekö siviiliprosessilain 394 §:n 2 momentissa säädetyn ja espanjalaisten tuomioistuinten oikeuskäytännössä mahdollisesti täsmennetyn säännön kaltainen kansallinen siviiliprosessia koskeva sääntö, jonka mukaan oikeudenkäyntikulut voidaan määrätä korvattaviksi myös silloin, kun sen, mitä oikeudenkäynnin yhteydessä on vaadittu ja saatu, välillä on vähäinen ero, direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistetun ja määritellyn ja SEUT 101 artiklasta johtuvan oikeuden, joka koskee täyttä korvausta kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneesta vahingosta, käyttämisen käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi, on arvioitava tehokkuusperiaatteen valossa.
- 41 Tässä yhteydessä on todettava, että – kuten direktiivin 2014/104 kuudennesta perustelukappaleesta ilmenee – unionin lainsäätäjä otti kyseisen direktiivin täytäntöön panemiseksi toteutettujen kansallisten toimenpiteiden nojalla nostettujen vahingonkorvauskanteiden osalta lähtökohdaksi havainnon, jonka mukaan julkisoikeudellinen eli komission ja kansallisten kilpailuviranomaisten aloitteesta tapahtuva kilpailua rajoittavan toiminnan torjunta ei riittänyt varmistamaan SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan täysimääräistä noudattamista ja jonka mukaan oli tärkeää helpottaa sitä, että tämän tavoitteen saavuttamiseen voitiin osallistua yksityisoikeudellisella täytäntöönpanolla, kuten kyseisen direktiivin johdanto-osan kuudennesta perustelukappaleesta ilmenee (ks. vastaavasti tuomio 10.11.2022, PACCAR ym., C-163/21, EU:C:2022:863, 55 kohta).
- 42 Se, että yksityisoikeudellisella täytäntöönpanolla vaikutetaan rahamääräiseen seuraamukseen ja siten myös kilpailua rajoittavan toiminnan ehkäisemiseen, on sitäkin suotavampaa, koska sillä voidaan korjata paitsi suoraa vahinkoa, jonka kyseessä oleva henkilö väittää itselleen aiheutuneen, myös markkinoiden rakenteeseen ja toimintaan kohdistuvia välillisiä vahinkoja, kun markkinat eivät ole päässeet täysimääräiseen taloudelliseen tehokkuuteen muun muassa kyseessä olevien kuluttajien eduksi (tuomio 10.11.2022, PACCAR ym., C-163/21, EU:C:2022:863, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 43 Tämän tavoitteen saavuttamiseksi unionin lainsäätäjä, joka on direktiivin 2014/104 14, 15, 46 ja 47 perustelukappaleessa korostanut tietojen epäsymmetriaa kantajan ja vastaajan välillä kyseisessä direktiivissä tarkoitettujen kanteiden osalta, koska mainitun direktiivin 14 perustelukappaleessa todetaan, että ”vahingonkorvausvaateen toteen näyttämiseksi tarvittavat todisteet ovat usein vastapuolen tai kolmansien hallussa, eikä kantajalla useinkaan ole riittävästi tietoa kyseisistä todisteista tai riittävää mahdollisuutta saada niitä”, on velvoittanut jäsenvaltiot toteuttamaan toimenpiteitä, joiden avulla kantaja voi korjata kyseisen epäsymmetrian.
- 44 Tässä tarkoituksessa direktiivissä 2014/104 veloitetaan ensinnäkin kyseiset valtiot antamaan mainitulle asianosaiselle oikeus pyytää kansallisia tuomioistuimia määräämään kantajan tai kolmannen osapuolen esittämään hallussaan olevia olennaisia todisteita kyseisen direktiivin 5 artiklan nojalla. Mainituissa direktiivissä veloitetaan toiseksi kyseiset valtiot valtuuttamaan kansalliset tuomioistuimet silloin, kun vahingon täsmällinen määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa, arvioimaan vahingon suuruus kyseisen direktiivin 17 artiklan 1 kohdan mukaisesti, tarvittaessa halutessaan kansallisen kilpailuviranomaisen

- avustuksella, kuten mainitun direktiivin 17 artiklan 3 kohdasta ilmenee. Kolmanneksi direktiivissä velvoitetaan jäsenvaltiot vahvistamaan olettamia ja erityisesti olettamien, joka koskee kartellista aiheutuvan vahingon olemassaoloa ja josta säädetään direktiivin 17 artiklan 2 kohdassa.
- 45 Tästä seuraa, että erotuksena kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettuun neuvoston direktiiviin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) – jonka tulkinta on johtanut muun muassa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsemaan 16.7.2020 annettuun tuomioon Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578) ja joka koskee sopimuksia, joihin tavanomaisesti liittyy heikko osapuoli, eli kuluttaja, jolla on vastassaan vahva osapuoli, eli elinkeinonharjoittaja, joka on myynyt tai vuokrannut tavaroita tai suorittanut palveluja, ja jonka osalta tätä sopimussuhteessa ilmenevää epätasapuolista voimasuhdetta rajoitetaan muun muassa kohtuuttomien ehtojen kieltoja koskevalla periaatteella ja tällaisten ehtojen lähtökohtaisella kumoamisella – direktiivi 2014/104 koskee kanteita, jotka koskevat tietyn yrityksen sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta ja joihin liittyy oikeusriidan asianosaisten sellainen voimasuhde, joka sellaisten kansallisten toimenpiteiden kautta, joilla kaikki kyseisen direktiivin tämän tuomion 44 kohdassa luetellut säännökset pannaan täytäntöön, voi – riippuen siitä, miten kyseisiä välineitä, jotka tällä tavoin on annettu erityisesti kantajan käyttöön, käytetään – olla tasapuolinen.
- 46 Näin ollen on katsottava, ettei kyseistä oikeuskäytäntöä voida soveltaa sellaisiin oikeusriitoihin, joille ovat ominaisia unionin lainsäätäjän sellaiset toimet, joilla kantajalle, jonka asema on alun perin epäedullinen, tarjotaan keinot, joiden avulla se voi korjata itsensä ja vastaajan välistä voimasuhdetta edukseen. Se, miten kyseinen voimasuhde muotoutuu, riippuu kunkin asianosaisten toiminnasta, jota oikeusriitaa käsittelevä kansallinen tuomioistuin itsenäisesti arvioi, ja erityisesti siitä, onko kantaja käyttänyt sen käyttöön annettuja välineitä, erityisesti siltä osin kuin on kyse mahdollisuudesta pyytää kyseistä tuomioistuinta määräämään vastaaja tai kolmas osapuoli esittämään hallussaan olevia olennaisia todisteita direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisesti.
- 47 Edellä esitetyistä näkökohdista seuraa, että – kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 68 kohdassa todennut – siltä osin kuin on kyse kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamista koskevista menettelyistä, jos kantaja häviää asian osittain, sen voidaan kohtuudella odottaa vastaavan omista oikeudenkäyntikuluistaan tai ainakin osasta niistä ja korvaavan osan yhteisistä kuluista, erityisesti silloin kun näiden kulujen syntyminen on katsottava johtuvan kantajasta esimerkiksi kohtuuttomien vaatimusten takia tai sen takia, miten kantaja on hoitanut kyseistä menettelyä.
- 48 Näin ollen on katsottava, ettei siviiliprosessilain 394 §:n 2 momentin – sellaisena kuin sitä luetaan tämän tuomion 40 kohdassa mainitun espanjalaisten tuomioistuinten oikeuskäytännön valossa – kaltainen kansallista siviiliprosessia koskeva sääntö tee direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistetun ja määritellyn ja SEUT 101 artiklasta johtuvan oikeuden, joka koskee täyttä korvausta kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneesta vahingosta, käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi, joten tehokkuusperiaatetta ei ole loukattu.
- 49 Kun edellä esitetyt näkökohdat otetaan huomioon, ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että SEUT 101 artiklaa ja direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 ja 2 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä sellaiselle kansalliselle siviiliprosessia koskevalle säännölle, jonka mukaan tilanteessa,

jossa vaatimus hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja kumpikin asianosainen korvaa puolet yhteisistä oikeudenkäyntikuluista, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä.

Toinen ja kolmas kysymys

- 50 Toisella ja kolmannella kysymyksellään, joita on aiheellista käsitellä yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että tuomioistuimen suorittama sellaisen vahingon suuruuden arviointi, joka on aiheutunut vastaajan kilpailunvastaisesta toiminnasta, on sallittua tilanteessa, jossa yhtäältä vastaaja on antanut kantajalle tilaisuuden tutustua tietoihin, joiden perusteella se oli itse laatinut asiantuntijakertomuksensa osoittaakseen, ettei kyse ollut korvattavasta vahingosta, ja jossa toisaalta vahingonkorvauskanne on kohdistettu ainoastaan yhteen SEUT 101 artiklan rikkomisen toteavan päätöksen adressaateista, joka on pitänyt kaupan ainoastaan osaa kantajan hankkimista tuotteista ja jonka osalta on väitetty, että tuotteista on kyseisen rikkomisen takia maksettu ylihintaa. Tuomioistuin asettaa tässä yhteydessä tällaisen arvioinnin suorittamisen edellytykseksi sen, että todetaan, että tilanteessa vallitsee tietojen epäsymmetria tai että vahingon määrittäminen on ylitsepääsemättömän vaikeaa.
- 51 Aluksi on palautettava mieleen, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohta on kyseisen direktiivin 22 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu menettelysäännös (tuomio 22.6.2022, Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, 85 kohta), joten kansallisia toimenpiteitä, joilla kyseinen 17 artiklan 1 kohta pannaan täytäntöön, sovelletaan mainitun 22 artiklan 2 kohdan mukaisesti 26.12.2014 jälkeen nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin.
- 52 Näin ollen on ensinnäkin todettava, että direktiivin 2014/104 soveltamisalaan kuuluvilla vahingonkorvauskanteilla, kuten siviilioikeudellista vastuuta koskevilla kanteilla yleensä, pyritään vahingon mahdollisimman tarkkaan korvaamiseen sen jälkeen, kun vahingon olemassaolo ja syyksiluettavuus on todettu, mikä ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että kun kansallinen tuomioistuin tekee päätöksen vahingonkorvauksen määrästä, tiettyjä epävarmuustekijöitä saattaa edelleen jäädä. Näin ollen pelkkä tällaisten epävarmuustekijöiden olemassaolo, jotka ovat luontaisia vahingonkorvausta koskeville oikeusriidoille ja jotka todellisuudessa johtuvat väitteiden ja asiantuntijakertomusten vastakkainasettelusta kontradiktorisen väittelyn yhteydessä, ei vastaa sitä vahinkojen arvioinnin monimutkaisuuden astetta, jota edellytetään, jotta voitaisiin soveltaa mainitun direktiivin 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitetta tuomioistuimen suorittamaa arviointia.
- 53 Toiseksi on todettava, että kyseisen säännöksen sanamuodolla itsessään rajataan tuomioistuimen suorittaman vahingon suuruuden arvioinnin soveltamisala tilanteisiin, joissa vahingon määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa, mikä voi aiheutua esimerkiksi erityisen suurista vaikeuksista tulkita asiakirjoja, jotka koskevat kartellista aiheutuneen ylihinnan osuutta, joka on siirretty kantajan joltakin kartellin toimijalta hankkimien tuotteiden hintoihin.
- 54 Näin ollen on todettava, että vaikka tietojen epäsymmetrian käsite on – kuten tämän tuomion 43 kohdasta ilmenee – ollut direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohdan säätämisen taustalla, se ei kuitenkaan vaikuta tämän säännöksen täytäntöönpanoon, toisin kuin toisen ja kolmannen kysymyksen sanamuoto antaisi olettaa. Tältä osin on todettava, että – kuten julkisasiamies on

ratkaisuehdotuksensa 86 kohdassa korostanut – vaikka asianosaiset olisivat käytettävissä oleviin tietoihin nähden yhdenvertaisessa asemassa, vahingon konkreettisessa määrittämisessä voi ilmetä vaikeuksia.

- 55 Tältä osin on ensinnäkin korostettava, että tämän tuomion 41 kohdassa mainitun tavoitteen saavuttaminen on edellyttänyt välineiden, joilla oikeusriidan osapuolten välistä tietojen epäsymmetriaa on voitu korjata, käyttöönottamista, sillä rikkomiseen syyllistynyt lähtökohtaisesti tietää, mitä se on tehnyt ja mistä sitä mahdollisesti on moitittu, ja tuntee todisteet, joita komissio tai asianomainen kansallinen kilpailuviranomainen on tällaisessa tilanteessa voinut käyttää osoittaakseen sen, että rikkomiseen syyllistynyt on osallistunut SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan vastaiseen kilpailua rajoittavaan toimintaan, kun taas tästä toiminnasta aiheutunutta vahinkoa kärsineellä henkilöllä ei ole tällaisia todisteita käytettävissään (tuomio 10.11.2022, PACCAR ym., C-163/21, EU:C:2022:863, 59 kohta).
- 56 Toiseksi on todettava, että unionin lainsäätäjä on kyseisen tietojen epäsymmetrian korjaamiseksi toteuttanut näin ollen tämän tuomion 44 kohdassa lueteltuja toimenpiteitä, joiden osalta on korostettava, että ne ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa, koska tarve tuomioistuimen suorittamalle vahingon suuruuden arvioinnille voi riippua erityisesti siitä, mihin kantajan direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisesti tekemä todisteiden esittämistä koskeva pyyntö on johtanut.
- 57 Kolmanneksi on todettava, että koska kyseisellä säännöksellä on keskeinen asema mainitussa direktiivissä, kansallisen tuomioistuimen on ennen vahingon suuruuden arviointia tarkistettava, onko kantaja tukeutunut mainittuun säännökseen. Siinä tapauksessa, että se, että vahingon suuruutta on mahdotonta arvioida, johtuu kantajan passiivisuudesta, kansallisen tuomioistuimen ei ole asetettava kantajan asemaan tai korjattava sen laiminlyöntejä.
- 58 Nyt käsiteltävässä asiassa tilanne on erilainen, koska vastaaja on kansalliselta tuomioistuimelta luvan saatuaan itse antanut kantajan käyttöön tiedot, joihin se on tukeutunut riitauttaakseen kantajan asiantuntijakertomuksen. Tältä osin on todettava yhtäältä, että tällainen tietojen käyttöön antaminen on omiaan edistämään kontradiktorista väittelyä sekä vahingon olemassaolon että vahingon suuruuden osalta ja että se näin ollen hyödyttää sekä asianosaisia, jotka voivat tarkentaa, muuttaa tai täydentää argumenttejaan että kansallista tuomioistuinta, joka saa kyseisen asiantuntijakertomuksen ja sitä seuraavan vastineen, jonka perustana ovat kaikki tiedot, joille asiantuntijakertomus perustuu, kautta tietoonsa seikat, joiden avulla voidaan vahvistaa se, että kantajalle todella on aiheutunut vahinkoa, ja seuraavaksi määrittää vahingon suuruus, minkä tuloksena kansallisen tuomioistuimen ei tarvitse turvautua vahingon suuruutta koskevaan arviointiin. Toiseksi tällainen tietojen käyttöön antaminen ei suinkaan tee merkityksettömäksi mahdollisuutta turvautua direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuun todisteiden esittämistä koskevaan pyyntöön, vaan se voi päinvastoin ohjata kantajaa ja tarjota sille viitteitä asiakirjoista tai tiedoista, joiden hankkimista se voi pitää välttämättömänä.
- 59 Ellei kyseisen direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mahdollisesta vaikutuksesta kansallisen tuomioistuimen mahdollisuuteen arvioida vahingon suuruutta kyseisen direktiivin 17 artiklan 1 kohdan nojalla muuta johdu, pääasiassa kyseessä olevalle tilanteelle luonteenomainen seikka, eli se, että vastaaja on ennakkoratkaisua pyytäneeltä tuomioistuimelta tähän luvan saatuaan itse antanut kantajan käyttöön tiedot, joihin se on tukeutunut riitauttaakseen kantajan asiantuntijakertomuksen, ei sellaisenaan ole merkityksellinen arvioitaessa sitä, voiko kansallinen tuomioistuin arvioida vahingon suuruutta.

- 60 Kolmanneksi on todettava, että asianosainen, joka esittää vahingonkorvausvaatimuksen kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneen vahingon perusteella, voi kohdistaa tämän vaatimuksen vain yhteen kyseiseen menettelyyn syyllistyneistä, koska – kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 102 kohdassa todennut – kilpailuoikeuden rikkominen merkitsee lähtökohtaisesti siihen syyllistyneiden yhteisvastuuta (tuomio 29.7.2019, Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, 36 kohta).
- 61 Näin ollen on todettava, että direktiivin 2014/104 11 artiklan 1 kohtaa, siltä osin kuin siinä säädetään tällaisesta mahdollisuudesta, on pidettävä unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä kodifioivana säännöksenä, ja se on samoista syistä kuin ne, jotka on tämän tuomion 35 kohdassa esitetty kyseisen direktiivin 3 artiklan 1 ja 2 kohdan osalta, yksi niistä direktiivin säännöksistä, joiden kansallisia täytäntöönpanotoimenpiteitä sovelletaan välittömästi.
- 62 Näin ollen tämä mahdollisuus ei voi estää direktiivin 2014/104 soveltamisalaan kuuluvan vahingonkorvauskanteen nostanutta asianosaista pyytämästä asiaa käsittelevää kansallista tuomioistuinta määräämään muut kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään menettelyyn syyllistyneet toimijat esittämään olennaisia todisteita kyseisen direktiivin 5 artiklassa säädetyllä tavalla ja siinä säädettyissä rajoissa, jotta kyseinen tuomioistuin voi määrittää vahingon olemassaolon ja määrän ja välttää siten vahingon suuruuden arvioinnin.
- 63 Nyt käsiteltävässä asiassa on nimittäin todettava, että kaksi muuta kuorma-autonvalmistajaa, joille komissio on määrännyt seuraamuksia 19.7.2016 tehdyssä päätöksessä, eli Renault Trucks ja Iveco, pitivät kaupan Tráficos Manuel Ferrerin ostamia ajoneuvoja, ja ne voisivat näin ollen kyetä toimittamaan sille todisteita kartellista johtuvasta ylihinnasta sen määrittämiseksi, onko – ja jos on, niin missä määrin – se tosiasiallisesti siirtynyt neljän Renault Trucksin kuorma-auton ja kahden Ivecon kuorma-auton ostohintaan. Tältä osin on palautettava mieleen, että vastaajalla on mainitun direktiivin 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan viimeisen virkkeen mukaisesti myös mahdollisuus pyytää kyseistä tuomioistuinta määräämään muut rikkomiseen syyllistyneet toimijat esittämään olennaisia todisteita, mikä voi olla erityisen hyödyllistä tilanteessa, jossa, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on kieltäytynyt määräämästä kahden rikkomiseen syyllistyneen toimijan pakollista väliintuloa oikeudenkäyntiin.
- 64 Ellei direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan mahdollisesta vaikutuksesta kansallisen tuomioistuimen mahdollisuuteen arvioida vahingon suuruus kyseisen direktiivin 17 artiklan 1 kohdan nojalla muuta johdu, pääasiassa kyseessä olevalle tilanteelle ominainen seikka, eli se, että vahingonkorvausvaatimus kohdistuu vain yhteen SEUT 101 artiklan rikkomisen toteavan päätöksen adressaateista, joka on pitänyt kaupan ainoastaan osaa kantajan hankkimista tuotteista, joiden osalta väitetään kyseisen rikkomisen takia maksetun ylihintaa, ei sellaisenaan ole merkityksellinen arvioitaessa sitä, voiko kansallinen tuomioistuin arvioida vahingon suuruuden.
- 65 Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei se, että direktiivin soveltamisalaan kuuluvan kanteen osalta vastaaja on antanut kantajan käyttöön tiedot, joihin se on tukeutunut riitauttaakseen kantajan asiantuntijakertomuksen, eikä se, että kantaja on kohdistanut vaatimuksensa vain yhteen kyseiseen rikkomiseen syyllistyneistä toimijoista, ole sellaisenaan merkityksellistä arvioitaessa sitä, voivatko kansalliset tuomioistuimet arvioida vahingon suuruuden, koska tämä arviointi edellyttää yhtäältä, että kyseisen vahingon olemassaolo on näytetty toteen, ja toisaalta, että sen tarkka määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai

kohtuuttoman vaikeaa, mikä merkitsee sitä, että on otettava huomioon kaikki tällaiseen toteamukseen liittyvät tekijät ja muun muassa se, että sellaiset toimet kuin mainitun direktiivin 5 artiklassa säädetty todisteiden esittämistä koskeva pyyntö ovat jääneet tuloksettomiksi.

Oikeudenkäyntikulut

- 66 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) SEUT 101 artiklaa ja tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/104/EU 3 artiklan 1 ja 2 kohtaa

on tulkittava siten, että

ne eivät ole esteenä sellaiselle kansalliselle siviiliprosessia koskevalle säännölle, jonka mukaan tilanteessa, jossa vaatimus hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja kumpikin asianosainen korvaa puolet yhteisistä oikeudenkäyntikuluista, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä.

- 2) Direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

se, että direktiivin soveltamisalaan kuuluvan kanteen osalta vastaaja on antanut kantajan käyttöön tiedot, joihin se on tukeutunut riitauttaakseen kantajan asiantuntijakertomuksen, tai se, että kantaja on kohdistanut vaatimuksensa vain yhteen kyseiseen rikkomiseen syyllistyneistä toimijoista, ei sellaisenaan ole merkityksellistä arvioitaessa sitä, voivatko kansalliset tuomioistuimet arvioida vahingon suuruuden, koska tämä arviointi edellyttää yhtäältä, että kyseisen vahingon olemassaolo on näytetty toteen, ja toisaalta, että sen tarkka määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa, mikä merkitsee sitä, että on otettava huomioon kaikki tällaiseen toteamukseen liittyvät tekijät ja muun muassa se, että sellaiset toimet kuin mainitun direktiivin 5 artiklassa säädetty todisteiden esittämistä koskeva pyyntö ovat jääneet tuloksettomiksi.

Allekirjoitukset